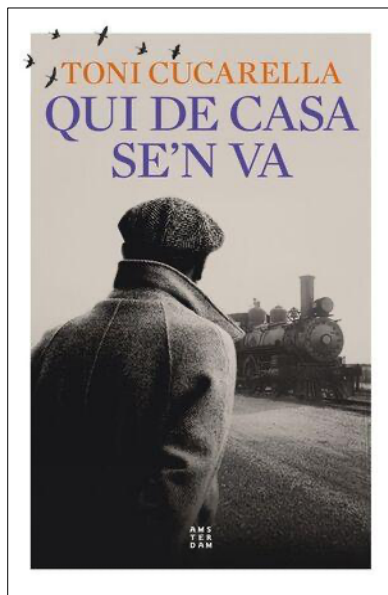

Una gran notícia

Autoria: Toni Cucarella
Títol: *Qui de casa se'n va*
Editorial: Amsterdam, Barcelona, 2024
273 pàgines

Després d'un període de deu anys sense publicar, el retorn de Toni Cucarella a la novel·la suposa una gran notícia. Potser sense el reconeixement que mereix —com tants escriptors valencians— en els àmbits acadèmics, divulgatius i crítics de la literatura catalana contemporània (l'existència de la qual discutia en una entrevista a Vilaweb, tot al·ludint a la compartimentació territorial), l'obra de l'escriptor de Xàtiva és d'una coherència, d'un rigor i d'un compromís irrefutables. Així, més enllà del que puga amagar de màrqueting editorial, la frase que encapçala la contracoberta de la seua última novel·la, *Qui de casa se'n va*, i que parla del retorn d'un dels “grans autors de la literatura catalana contemporània” fa justícia a una trajectòria no sols dilatada (quatre dècades i prop d'una vintena d'obres) sinó també variada (de la novel·la negra o juvenil als relats breus o les peces teatrals) i sobretot d'una solidesa creixent. I, en aquest sentit, *Qui de casa se'n va* no decep. Tot el contrari.

L'obra s'ambienta i beu d'una època que Cucarella ha visitat en diferents ocasions: la Postguerra i la llarga nit del Franquisme. Així, la història arranca en el moment en què

la mare de Miquel, el protagonista, està en el llit de mort quan, de sobte, i com si haguera ressuscitat d'entre els morts, apareix l'oncle Cep, germà de la que de seguida esdevindrà difunta. La primera meitat de la novel·la, doncs, narra les peripècies (per sobreviure com poden, però sempre en la misèria) d'oncle i nebot: un centenar llarg de pàgines que són suficients per situar el personatge de l'oncle Cep entre els més singulars i ben travats de la literatura catalana recent. Tota una troballa. És l'única part, també, en què la veu de l'orfe s'alterna amb un narrador en tercera persona que ens presenta doña Petra Devís, una burgesa de Xàtiva, propietària rica i vídua d'un capitost dels rebels durant la Guerra Civil, i ens anuncia el seu retorn al poble des de Madrid. Un episodi que girarà la vida del protagonista i del seu oncle completament del revés.

La part central del relat, ja narrada en exclusiva per Miquel, ens porta a París, on ha hagut de fugir per salvar la pell. Allà coneixerem les seues peripècies per adaptar-se a una nova vida, els diferents amos per als quals ha de treballar, les amants que van desfilant pel seu llit, el seu aparent desarrel. Finalment, però, l'atzar l'acostarà a la Catalunya Nord i el durà de nou a Xàtiva per completar la dita que dona títol al llibre: Qui de casa se'n va, a casa torna. Una part en la qual Cucarella va resolent totes aquelles incògnites que havien quedat sense resposta per tancar finalment el llibre amb una elecció singular que no desvetllarem.

No resultarà cap sorpresa, si heu llegit Cucarella, que afirme que un dels puntals de *Qui de casa se'n va* és el llenguatge. Un llenguatge literari que s'amara amb precisió, i sense grinyolar en absolut, de les fonts de l'expressió popular. Si vau llegir *Quina llarga agonía, la dels ametllers perduts* ja sabreu de què parle (i, si no, ja tardeu a llegir-la). La narració en primera persona, és a dir, el fet que siga un personatge de la novel·la qui duga el pes del relat, permet a Cucarella farcir-lo de dites populars: les hi trobareu en abundància; encaixades de forma magistral perquè la narració no se'n ressentia, sinó tot el contrari, que fluísca encara amb més facilitat, i sobretot ben nutritives, ja que li proporcionen al text una versemblança i una plasticitat extraordinàries. I més encara: ajuden a dibuixar tot un món, en bona part perdut. Un exercici que ja havia practicat en obres anteriors, però que, en aquesta ocasió, encara el du més lluny. En efecte, Cucarella fa un altre pas de rosca i, a mesura que avança el relat (i de forma paral·lela, a mesura que el protagonista va fent-se gran a París i va embevent-se de la vida

quotidiana a França, de la pràctica de la llengua francesa, del tracte amb els parisencs, etc.), també el seu discurs va incorporant paraules i expressions procedents del francès. Però no sols: em sembla especialment remarcable l'ús recurrent que fa, en la part final del llibre, del pronom en primera persona: el *jo*. Un element del qual, en català, en podem prescindir sovint, a l'hora de construir les frases, però que és un terme inevitable en francès: així, nosaltres podríem dir "he caminat molt", sense el pronom, però algú que ha passat tants anys a París com Miquel, haurà de dir "jo he caminat molt", com, en efecte, escriu Cucarella a la pàgina 239. És un exemple només del nivell d'excel·lència que demostra Cucarella a l'hora de treballar el llenguatge. I de com aquest canvia, evoluciona, a mesura que el seu personatge creix i es va fent gran.

Celebrem, per tant, el retorn de Toni Cucarella a les llibreries i celebrem, sobretot, que ho haja fet amb una obra vigorosa, poblada amb uns personatges consistents i bastida amb un treball de llenguatge senzillament magistral. Tant de bo, com ell afirmava també en l'entrevista que citàvem més amunt, el fet de publicar a Barcelona li òbriga les portes que (tot i que, en els inicis, ja havia format part de catàlegs barcelonins) fins ara no li acabaven de franquejar.

Vicent Usó